

EAK2022

3. EĞİTİM ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

GEÇMİŞTEN GELECEĞE EĞİTİM
14-15 EKİM 2022

**TAM METİN
BİLDİRİ
KİTABI**

FSMVÜ - EAK 2022
14-15 EKİM 2022

3. *EĞİTİM ARAŞTIRMALARI KONGRESİ*
GEÇMİŞTEN GELECEĞE EĞİTİM
TAM METİN BİLDİRİ KİTABI

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI: 50

**3. EĞİTİM ARAŞTIRMALARI KONGRESİ: GEÇMİŞTEN GELECEĞE EĞİTİM,
TAM METİN BİLDİRİ KİTABI**

Bildiri Kitabı Editörü: Prof. Dr. Fatma ALİSİNANOĞLU

Kongre Onursal Başkanı: Prof. Dr. M. Fatih ANDI (Rektör)

Kongre Başkanı: Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ (Eğitim Fakültesi Dekanı)

Düzenleme Kurulu Başkanı: Prof. Dr. Fatma ALİSİNANOĞLU

Düzenleme Kurulu:

Prof. Dr. Serdal SEVEN

Doç. Dr. Çiğdem YAVUZ GÜLER

Doç. Dr. İsa KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Demet KOÇYİĞİT

Dr. Öğr. Üyesi Duygu YALMAN POLATLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mariam TEKELİ

Dr. Öğr. Üyesi Nur SILAY

Dr. Öğr. Üyesi Şebnem YAZICI

Arş. Gör. Şeyda KARAN

Arş. Gör. Özge İDRİSOĞLU

Arş. Gör. Tuğba TURGUT

Arş. Gör. Halenur EMEK

Arş. Gör. Gülenay Nagihan KILIÇ

Arş. Gör. Zeynep ÇAM

e-ISBN 978-605-2386-55-2

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları

Zeyrek Mahallesi Büyükkaraman Cad. No: 53 Fatih / İstanbul

Tel: 0212 521 81 00

Faks: 0212 521 84 84

Web: www.fsm.edu.tr

E-Posta: yayinevi@fsm.edu.tr

Yayınevi Sertifika No: 47914

İstanbul, Mart, 2023

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Kütüphanesi CIP

3. Eğitim Araştırmaları Kongresi: Geçmişten Geleceğe
Eğitim, Tam Metin Bildiri Kitabı / editör Fatma
Alisinanoğlu – İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf
Üniversitesi Yayınları, 2023.

641 s. ; 30 cm. – (Fatih Sultan Mehmet Vakıf
Üniversitesi Yayınları; 50)

e- ISBN 978-605-2386-55-2

1. Eğitim -- Türkiye -- Kongreler

I. Alisinanoğlu, Fatma II. Dizi

LA942/.E35 2023

370.9561/EĞİ 2023

Copyright © Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2023

“3. Eğitim Araştırmaları Kongresi: Geçmişten Geleceğe Eğitim, Tam Metin Bildiri Kitabı” kitabında yayımlanan yazıların yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Kitabın yayın hakkı Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'ne aittir. Kitabın hiçbir bölümü yayıncının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt yöntemiyle veya başka bir yöntemle çoğaltılamaz, bir veri muhafaza sisteminde saklanamaz veya iletilemez. Kaynak göstermek kaydıyla alıntı yapılabilir.

KONGRE BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ali İlker GÜMÜŞELİ

İstanbul Okan Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Adeviye Tuğba TUNCER

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Özel Eğitim Bölümü

Prof. Dr. Asiye İVRENDİ

Pamukkale Üniversitesi-Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Prof. Dr. Ayla OKTAY

Maltepe Üniversitesi-Temel Eğitim Bölümü

Prof. Dr. Ayşen BAKİOĞLU

Marmara Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Aytaç AÇIKALIN

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Emel ARSLAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi-Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Prof. Dr. Emre ÜNAL

Niğde Üniversitesi-Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı

Prof. Dr. Hasan ATAK

Kırıkkale Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Hasan BACANLI

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Hikmet TÜRK KATIRCIOĞLU

Gazi Üniversitesi-Matemati ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü

Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

Sakarya Üniversitesi-Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Prof. Dr. Hüseyin YAZICI

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi- *Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Kaya YILDIZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi- Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Levent DENİZ

Marmara Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN

Fırat Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Nurhayat ÇELEBİ

Karabük Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Saide ÖZBEY

Gazi Üniversitesi-Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

Prof. Dr. Selahattin TURAN

Bursa Uludağ Üniversitesi- Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Şaban SAĞLIK

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi- Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Prof. Dr. Şakire KARABAY

Ege Üniversitesi-Temel Eğitim Bölümü

Prof. Dr. Tuncay AKÇADAĞ

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Asiye ÇELENLİOĞLU

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Arapça Öğretmenliği Bölümü

Doç. Dr. Bilal YILDIRIM

Sabahattin Zaim Üniversitesi- Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Gökçen GÖÇEN ÖZDEMİREL

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Doç. Dr. Gülhan GÜVEN

Gazi Üniversitesi-Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Hanifi PARLAR

İstanbul Ticaret Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Hüseyin SERİN

İstanbul Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. İbrahim Hakan KARATAŞ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Mehmet Hilmi KOÇ

Milli Eğitim Bakanlığı

Doç. Dr. Muammer ERGÜN

Kastamonu Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Muhammet Sani ADIGÜZEL

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi- Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Doç. Dr. Muhammet Übeydullah ÖZTABAK

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Mustafa ÖZGENEL

Sabahattin Zaim Üniversitesi- Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Neslihan BAY

Gazi Osman Paşa Üniversitesi- Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI

Ordu Üniversitesi- Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Özgül POLAT

Marmara Üniversitesi-Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Özlem ŞİMŞEK ÇETİN

Kırıkkale Üniversitesi- Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Ramazan YİRCİ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. O. Serdar KESİCİOĞLU

Giresun Üniversitesi-Temel Eğitim Bölümü

Doç. Dr. Seydi Ahmet SATICI

Artvin Çoruh Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Tuğba YILMAZ BİNGÖL

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Tuncay Yavuz ÖZDEMİR

Fırat Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Yalçın BAY

Anadolu Üniversitesi-Temel Eğitim Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Emine GÜLTEKİN SEYLAN

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Özel Eğitim Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Meltem ASLAN GÖRDESLİ

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Muharrem KÖKLÜ

İstanbul Okan Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Muhsin İNCESU

Muş Alparslan Üniversitesi-Matematik Eğitimi Anabilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Nihan SÖLPÜK TURHAN

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÜZÜMCÜ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Şaban ÇOBANOĞLU

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi- Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Dr. Öğretim Üyesi Tuğba ŞEKER

Uşak Üniversitesi-Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

İÇİNDEKİLER

Yetişkin Bireylerin Yaşam Doyumlarının Yordayıcısı Olarak Erteleme Eğilimi ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları.....	1
<i>Rümeysa ÖZTÜRK, Nursel TOPKAYA</i>	
Ortaokul Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum ve Motivasyonları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	13
<i>Gamze URGUN, Murat AYDIN</i>	
Köy Enstitülerinden Günümüz Eğitime	34
<i>Kevser ŞAHİN</i>	
Anaokulu Yöneticilerinin Stres Kaynaklarının İncelenmesi.....	42
<i>Esin EKESoy, Mehmet Emin USTA</i>	
Eğitim Bilimleri Alanında Doktora Eğitimi Düzeyindeki Yeterliliklerin Değerlendirilmesine İlişkin Araştırma Sonuçlarının Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesine (TYYÇ) Göre İncelenmesi.....	62
<i>Hatice USLU KOCABAŞ, Levent DENİZ</i>	
Soruşturma Geçiren Eğitim Yöneticisi ve Öğretmenlerin Soruşturma Sonrası Motivasyon Durumları	73
<i>Mehmet Emin USTA, Hatice Gül ALTUN</i>	
Zaman Serisi Analizi Yoluyla Deneme Sınavları Üzerinden Ortaokul Öğrencilerinin LGS Başarısının Tahmini	100
<i>Sema KAYALI, Serkan SAVAŞ</i>	
Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretimin Etkililiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri	115
<i>Ender KAZAK, Kerim GÜLLÜ</i>	
Genç Yetişkinlerde Kişilerarası İlişkiler, Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkiler	135
<i>Özlem GEDİK ÇALIŞIR, Selçuk ASLAN</i>	
Muallim Naci'nin "Mekteb-i Edeb" Adlı Eserine Olumsuz Ahlakî Değerlerin Yansıması Açısından Bakmak	166
<i>Şaban ÇOBANOĞLU</i>	

Almanya (Baden-Württemberg) İlkokul Sanat Dersi Öğretim Programıyla Türkiye İlkokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması..... 181

Melike TANTAN, Derya BEKİROĞLU

Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûralarında Eğitimde Fırsat Eşitliğine İlişkin Alınan Kararların İncelenmesi 193

H. Hüseyin TAŞAR, Enes DÖKMEN

Yabancılar İçin Hazırlanmış Türkçe Okuma Kitaplarındaki Söz Varlığı Unsurları: Yaşayan Türkçe Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öyküler Örneği 211

Gökçen GÖÇEN, Rüveyda ARSLAN

Bağımsız Öğrenmeye İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri..... 251

Dilek KIRNIK

İlkokuldaki Sınıf Düzenine İlişkin Sınıf Öğretmenlerini Görüşleri..... 260

Dilek KIRNIK

Okul Yöneticilerinin Dönüşümsel Liderlik Özellikleri Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi..... 271

Ravza ÖZMEN, Şebnem YAZICI

Fen Bilimleri ve Biyoloji Ders Kitaplarındaki İskelet Sistemine Ait Görsellerin Bilimsel İçerik Bağlamında Değerlendirilmesi 298

Ezgi ZEYNOĞLU, Ömer Seyfettin SEVİNÇ, Merve Nur İMERT

XIX. Yüzyılın Sonu ile XX. Yüzyılın Başında Arapça Ders Kitaplarının Yazımında Batıda Ortaya Çıkan Yeni Tekniklerden İstifade Edilmesi 317

Muhammet ÇELİK

Kadın Okul Yöneticilerin Karşılaştıkları Cinsiyetçi Yaklaşımlar ve Başetme Yöntemleri... 334

Ender KAZAK, Esra DEMİR

Okul Öncesi Eğitiminde Pandemi Süreci Kapsamında Yaşananların Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi 358

Eda Nazlı GASPIK, Rumeysa ÇAPUK

Akademik Amaçlı Türkçe Öğrenen Yabancıların Akıcı Okuma Becerilerinin Akıcılığın Bazı Bileşenleri Açısından İncelenmesi 384

Fatih ARSLAN

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının (1, 2 ve 3. Sınıflar) Öğeleri Açısından Değerlendirilmesi	400
<i>Hatice USLU KOCABAŞ, Şaban BERK</i>	
İlkokul Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumları ile Sözcük Öğrenme Motivasyonlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.....	414
<i>Süleyman TÜRKER, Çiğdem ALDAN KARADEMİR</i>	
Okul Öncesinde Psikolojik Sağlık ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi; 2016-2021.....	444
<i>Halime Nur SEZER</i>	
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Durumları	459
<i>Siğnem BAĞCI, Salih Fırat CANPOLAT, Fatma ALİSİNANOĞLU</i>	
1905 Müfredat Programlarında Askeri Rüştüyelerde Din Eğitimi	473
<i>Ahmet AYDIN</i>	
Eleştirel Düşünmenin Eleştirisi	485
<i>Mehmet Ali DOMBAYCI, Hasan BACANLI</i>	
Ortaokul Öğrencilerinin Problem Kurma Özyeterlikleri, Problem Çözme Tutumları ve Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin İncelenmesi	500
<i>Barış DURNA, Çiğdem ALDAN KARADEMİR</i>	
Türkiye’de Lisansüstü Tezlerde Vizyoner Liderlik Davranışlarının İncelenmesi: Bir Literatür Taraması	539
<i>Fuat ORHAN, Şebnem YAZICI</i>	
Fen Bilimleri Dersi 6. Sınıf Elektriğin İletimi Ünitesi’nde Assure Modeline Dayalı Öğretim Tasarımının Öğrenme Ürünlerine Etkisi	567
<i>Rasime AKBULUT, Çiğdem ALDAN KARADEMİR</i>	
MEB Okul Bazlı Bütçe Uygulama Sistemi Hakkında Okul Yöneticilerinin Düşündükleri: Bir Durum Çalışması.....	595
<i>Ferhat BAYAR, Alaattin BAHŞİ, Remziye Gamze BAHŞİ</i>	
Meta Değerlendirme Nedir? Nasıl Yapılır? Uygulamalı Bir Meta Değerlendirme Örneği ...	610
<i>Nurcan İNAN, Şaban BERK</i>	

Meta Değerlendirme Nedir? Nasıl Yapılır? Uygulamalı Bir Meta Değerlendirme Örneği

Nurcan İNAN¹, Şaban BERK²

Öz

Bu çalışma yapılmış bir program değerlendirme standartlarına göre yeniden değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultuda Berk (2012) tarafından yapılan çalışma incelenerek çalışmanın yararlı olup olmadığı, doğruluğu, yürütülebilirliği ve uygunluğu belirli standartlar bağlamında yeniden değerlendirilmiştir. Meta-değerlendirme, yapılan bir değerlendirmenin kalitesini belirlemek için yapılan yeniden bir değerlendirmedir. İlk değerlendirmede değerlendiriciler yöntem ve veri toplama araçları noktasında bağımsız iken meta değerlendirme de önceden belirlenen değerlendirme standartları kullanılır. Bir programın değerlendirmesi mükemmel, orta ya da zayıf olabilir. Değerlendirmelerde birçok şey yanlış da gidebilir. Kusurlu, yetersiz, uygun olmayan kriterlere sahip, kötü tasarlanmış, güvenilir ölçüm araçları kullanılmış, gerçekçi olmayan bir zaman aralığı konulmuş gibi sınırlamaları olabilir. Yapılan değerlendirmenin güçlü yönlerinin yanı sıra sınırlılıklarını da görmemize yardımcı olmak için bağımsız olarak tekrar değerlendirilmesi meta-değerlendirmedir. Bu araştırmada Berk (2012) tarafından yapılan Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumlarında Uygulanan Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirmesi isimli çalışmanın meta-değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendiriciler doktora süresince en az bir program değerlendirme dersi almış ve bir değerlendirme çalışması yapmış dokuz uzmandan oluşmuştur. Veri toplama aracı olarak Eğitsel Değerlendirme Standartları Ortak Komitesi (Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) tarafından hazırlanan ve Yüksel (2010) tarafından Türkiye'ye uyarlanan Program Değerlendirme derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Meta değerlendirme sürecinde Berk (2012) yaptığı değerlendirme çalışmasını meta-değerlendiricilere sunmuş, yaptığı sunum sonrası Türkiye İçin Program Değerlendirme Standartlarının yer aldığı bir derecelendirme ölçeği arama motoru eklentisi aracılığı ile uzmanlarla paylaşılmıştır.

BİLDİRİ NO: 49279

¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Programları Geliştirme ve Öğretimi Bölümü, ncinan@gmail.com

² Doç. Dr. Öğrt. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Programları Geliştirme ve Öğretimi Bölümü, saban.berk@marmara.edu.tr

Uzmanların her göstergenin yeterliliğine ilişkin yargıları 5’li derecelendirme ölçeği ile toplanmıştır. Nicel olarak toplanan verilerin betimsel istatistik analizleri yapılmış, verilerin yüzdeleri ve düzeyleri belirlenmiş. Ayrıca meta değerlendirme formülasyonu kullanılarak yapılan değerlendirme çalışmasının standartları karşılama düzeyinin ne olduğu saptanmıştır. 2012 yılında yapılan Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumlarında Uygulanan Modüler Sistemin Değerlendirilmesinin, yaptığımız meta değerlendirme sürecinde programın değerlendirme standartlarından yararlık, yürütülebilirlik, uygunluk ve doğruluk standartlarına uygun olarak yürütüldüğü belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Program Değerlendirme, Meta-Değerlendirme

Giriş

Eğitimde değerlendirme denilince ilk akla gelen öğrencinin değerlendirilmesidir. Oysa geniş anlamıyla değerlendirme eğitim/öğretim programının, sürecinin, çıktılarının ve kazanımlarının tümüne eşit uzaklıktan bakar. Eğitim programı hakkında yargıda bulunmak ve programdaki aksaklıkların, programın hangi öğelerinden kaynaklı olduğunu bulmak ve gerekli düzenlemeleri yapmak program değerlendirmenin kapsamına girer. Kısaca program değerlendirme; gözlem ve ölçme araçları kullanılarak eğitim programının etkililiği hakkında veri toplama, etkililiği test eden ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve program hakkında bir karara varma sürecidir (Erden, 998;10). Çoğu durumda yapılan bir değerlendirmenin, yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç duyulur. Önceki değerlendirmenin kalite kontrolü denebilecek bu değerlendirmenin değerlendirilmesine meta-değerlendirme denir.

Meta-değerlendirme, yapılan bu değerlendirmenin tekrar değerlendirilmesidir. Meta-değerlendirme hakkında "değerlendirmelerin değerlendirilmesidir; dolaylı olarak, değerlendiricilerin değerlendirmesidir ve başkalarının refahı söz konusu olduğunda, bilimsel olduğu kadar etik bir yükümlülüğü de temsil eder", diye tanımlar (Scriven, 1991;228).

Stufflebeam ve Shinkfield (2007) ise, değerlendiricilere bir değerlendirme yapmadan önce yardımcı olmak için tasarlanmış proaktif meta-değerlendirme ile değerlendiricilerin karar vermesine yardımcı olmak için tasarlanmış geçmişe dönük meta-değerlendirme arasında ayırım yapmıştır. Bu iki meta-değerlendirme alan yazında biçimlendirici ve düzey belirleyici olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada değerlendirilmesi yapılacak çalışma için geçmişe dönük yani düzey belirleyici meta-değerlendirme yapılmıştır.

Scriven (1991) da meta-değerlendirmenin hem biçimlendirici hem de düzey belirleyici olabileceğini ve Program Değerlendirme Standartları (The Joint Committee on Standards for Educational Assessment, 1994) gibi kontrol listelerinin veya standartların kullanılmasıyla yardımcı olunabileceğini savunmaktadır.

Bu iki tür meta-değerlendirmeyi kısaca açıklamak gerekirse; biçimlendirici meta-değerlendirme program değerlendirme sürecinde eş zamanlı işleyen ve değerlendiricilere planlama, yürütme, değerlendirme çalışmalarını kanıtlama, yorumlama ve raporlama imkanı sağlayan değerlendirmelerdir. Düzey belirleyici meta-değerlendirmeler ise tamamlanmış bir program değerlendirmenin ardından yapılan paydaşlara programın güçlü ve zayıf yönlerini gösteren, değerini belirleyen değerlendirmedir (Stufflebeam, 2001).

Bu tanımlardan yola çıkacak olursak; meta-değerlendirme değerlendiricilerin mesleki bir yükümlülüğüdür. Profesyonellik statüsünü elde etmek ve sürdürmek, kişinin işini değerlendirmeye tabi tutmasını ve bulguları, hizmetleri güçlendirmek için kullanmasını gerektirir. Bu, değerlendiricilerin değerlendirmelerinin kendilerinin değerlendirildiğinden emin olmaları gerektiği anlamına gelir. Ayrıca programların, projelerin, ürünlerin, sistemlerin, kurumların, teorilerin, modellerin, öğrencilerin ve personelin değerlendirilmesi de dahil olmak üzere her türlü değerlendirmede meta-değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Profesyoneller olarak değerlendiriciler, değerlendirmelerinin kalitesini güvence altına almak, bireysel çalışmaların iyileştirilmesine ve ayrıca gelişen değerlendirme yaklaşımlarına yön sağlamak ve hem müşteriler hem de diğer değerlendiriciler arasında hizmetleri için güvenilirlik kazanmak ve sürdürmek için meta-değerlendirmelere ihtiyaç duyarlar (Fitzpatrick vd, 2004). Tüketiciler, geçersiz değerlendirme sonuçlarını kabul etmekten kaçınmak ve bunun yerine sağlam değerlendirme bilgilerini güvenle kullanmak için meta-değerlendirmelere ihtiyaç duyar. Profesyonel değerlendiriciler olmak zorunda olmayan ancak değerlendirme sistemlerini barındıran ve denetleyen kişiler, kurumlarının değerlendirme hizmetlerinin savunulabilir, işlevsel ve yatırıma değer olduğundan emin olmak için meta-değerlendirmelere ihtiyaç duyar. Diğer toplumsal çabalarda olduğu gibi, değerlendirmeler iyi, kötü veya ikisi arasında bir yerde olabilir. Değerlendirmelerde birçok şey yanlış gidebilir. Değerlendirmeler, yetersiz odaklanma, uygun olmayan kriterler, teknik hatalar, aşırı maliyetler, yetkinin kötüye kullanılması, kalitesiz uygulama, gecikmiş raporlar, taraflı bulgular, belirsiz bulgular, gerekçesiz sonuçlar, kullanıcılara yetersiz veya yanlış yorumlama, yersiz tavsiyeler ve verimsiz müdahaleler nedeniyle kusurlu olabilir. Bu ve diğer sorunlar, programların, ürünlerin, personelin, öğrencilerin, kurumların ve diğer değerlendirmelerin

değerlendirmelerinde ve çok çeşitli disiplinlerde ve hizmet alanlarında görülür. Kusurlu raporlar, sağlam meta-değerlendirmelere maruz kalmadan yayınlanırsa, değerlendirme paydaşları hatalı bulgulara dayanarak kötü kararlar verebilir (Stufflebeam, 2001).

Meta değerlendirmenin bu özelliklerinden yola çıkarak araştırmanın amacını, alan yazında fazla örneği görülmeyen, yapılan bir değerlendirmenin meta değerlendirmesini yaparak alan yazına bir örnek oluşturma isteği oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

Çalışmada elde edilen veriler, doktora süresince program değerlendirme dersi almış ve en az bir değerlendirme çalışması yapmış dokuz uzmanın görüşleri ile sınırlıdır.

Sayıtlar

Seçilen uzmanların hazırlanan meta-değerlendirme kontrol listesini içtenlikle işaretleme yaptıkları ve meta-değerlendirme sürecine, kriterlerine ve inceledikleri Meslek ve Teknik Kurumlarındaki Modüler Öğretim Programının Değerlendirilmesi çalışmasına hakim oldukları varsayılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, alan yazında fazla örneği görülmeyen, yapılan bir değerlendirmenin meta değerlendirmesini yaparak alan yazına bir örnek oluşturmaktadır. Bu kapsamda Berk'in (2012) çalışması program değerlendirme standartlarına göre yeniden değerlendirilmiştir

Bu doğrultuda aşağıdaki 4 temel standardı (The Joint Committee on Standards for Educational Assessment, 1994) içeren alt başlıklar ve bu başlıkların göstergelerine göre 2012 yılında yapılan Modüler Öğretim Programının değerlendirilmesi çalışması meta-değerlendirme sürecine tabi tutulmuştur.

Bu süreçte;

- ✓ Araştırma, meta-değerlendirme standartlarından yararlık standardına uygun mudur?
 - ✓ Araştırma meta-değerlendirme standartlarından yürütülebilirlik standardına uygun mudur?
 - ✓ Araştırma, meta-değerlendirme standartlarından uygunluk standardına uygun mudur?
 - ✓ Araştırma, meta-değerlendirme standartlarından doğruluk standardına uygun mudur?
- sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırma Deseni/Modeli

Araştırmada nicel yöntem ve genel tarama modellerinden tekil tarama türü kullanılmıştır. Tarama, meta değerlendirme 5’li derecelendirme ölçeği ile yapılmıştır. Yapılan bir değerlendirmenin meta-değerlendiricilerin görüşleri doğrultusunda hiçbir değişikliğe maruz bırakılmadan yeniden değerlendirilmiş olması bu çalışmanın modelini tarama modeli yapmıştır.

Çalışma Grubu

Meta-Değerlendirme uzman kadrosunu (meta-değerlendiriciler) doktora eğitimlerinde en az bir Program Değerlendirme dersi almış ve en az bir değerlendirme çalışmasında görev yapmış dokuz uzman oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

The Program Evaluation Standards (Stufflebeam,1999) adı ile Michigan Üniversitesi Evaluation Center’ın web sitesine yayınlanan meta-değerlendirme kontrol listesi esas alınarak Yüksel (2010) tarafından Türkiye standartlarına uygun hale getirilen Program Değerlendirme (Meta-Değerlendirme) derecelendirme ölçeği kullanılmıştır.

Meta değerlendirme 5’li derecelendirme ile hazırlanan ölçek dört ana boyut ve 23 standarttan oluşmaktadır. Her bir standardın altında göstergeler yer almaktadır. Toplam 94 alt gösterge vardır.

Tablo 1. Meta değerlendirmede kullanılacak ana ve alt standartlar

Ana Standartlar	Alt Standartlar
Yararlık Standartları	Paydaşların Tanınması (4 madde) Değerlendirici Yeterliliği ve Güvenirliği (5 madde) Verilerin Kapsamı ve Seçimi/Yararlığı (2 madde) Raporların Kapsamlılığı ve Anlaşılabilirliği (7 madde) Sonuçların Yararlılığı/Etkisi (3 madde)
Yürütülebilirlik Standartları	Uygun Yöntemler (4 madde) Grup ve Kurum Desteği (2 madde) Maliyet- Yarar Çözümlemesi (3 madde) Değerlendirme Araştırmasının Yönetimi (4 madde)
Uygunluk Standartları	Resmi Sözleşme (5 madde) Etik Kurallara Uygunluk (8 madde) Adil Değerlendirme (5 madde) Şeffaf Raporlaştırma (3 madde)

	Sonuçların Açıklanması (5 madde) Finansal Uygunluk (4 madde)
Doğruluk Standartları	Değerlendirilecek Programın Tanımlanması (4 madde) Durum Çözümlemesi (3 madde) Değerlendirme Araştırmasının Amacının Belirlenmesi (4 madde) Değerlendirme Araştırmasının Yönteminin Belirlenmesi (4 madde) Veri Kaynaklarının Tanınması (4 madde) Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği (3 madde) Verilerin Çözümlemesi (4 madde) Sonuçların Gerekçelenilmesi (4 madde)

Yararlılık Standartları

Paydaşların Tanımlanması: Değerlendirme çalışmalarında bu başlık altında öncelikle programın etkilendiği paydaşların ve bu programa liderlik yapan paydaşların tanınması gerekmektedir. Tanınan bu paydaşlara danışmak ve onların görüşlerini de almak önemlidir. Değerlendirme boyunca çalışma süreci tüm paydaşların yararlanabilmesi ve görüş bildirebilmesi için açık tutulmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Değerlendirici Yeterliliği ve Güvenirliği: Bu standart, değerlendiricinin konuyla ilgili alan bilgisinin ve tecrübesinin olması, tüm paydaş ve katılımcılara güven vermesi ile ilgilidir. Değerlendiriciler; değerlendirme planı, değerlendirmenin teknik kalitesi ve uygulanabilirliği hakkında paydaşları bilgilendirmiş olmalıdır. Paydaşlardan gelen öneri ve eleştirilere önem verilmelidir. Değerlendiriciler, çalışılan grubun sosyokültürel ve ekonomik farklılıklarına hakim olmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Verilerin Kapsamı ve Seçimi/Yararlılığı: Yapılan değerlendirmenin en önemli gereksinimi ayrıntılı biçimde açıklanmalı ve paydaşların ihtiyaçları net biçimde ortaya konulmalıdır. Paydaşlar, katılımcılar ve değerlendiricilerin tüm ölçüt ve soruları yeterince müzakere ettiklerinden emin olunmalıdır. Farklı bakış açıları önemlidir ve bu bakış açılarını yakalamak için yeterince görüşme yapılmalıdır. Öncelik sırası belirlenmeli, en önemli ihtiyaçtan başlanmalıdır. Değerlendirme sırasında sorulara ihtiyaca yönelik yeni sorular eklenmesi konusunda esnek olunmalıdır. Tüm düşünceler, gruplar, farklı fikirler dinlenmelidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Raporun Kapsamlılığı ve Anlaşılabilirliği: Değerlendirme raporlarında kısa, öz, net ve doğrudan bir anlatım kullanılmalıdır. Yapılan program değerlendirmenin planı ve bağlamı

tanımlanmalıdır. Değerlendirici uyguladığı tüm sürecin adımlarını ve sonucunda ulaştığı bulguları net olarak yayınlamalıdır. Varılan temel sonuç net ve anlaşılır olmalıdır. Öneriler ihtiyacı karşılar nitelikte olmalıdır. Sonuç ve bulgular yazılırken daha önceden yapılan çalışmalara atıflar da yapılmalıdır. Raporun herkes tarafından anlaşılır bir dille yazılması, teknik terminolojinin sınırlı tutulması önemlidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Sonuçların Yararlılığı/Etkisi: Değerlendirmenin raporunda somut sonuçlara ve uygulanabilir önerilere yer verilmelidir. Değerlendirilen programdaki eksiklikler, aksaklıklar çözüm önerileri ile birlikte sunulmalıdır. Sonuçlarla ilgili örneklere yer verilmelidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Yürütülebilirlik Standartları

Uygun Yöntemler: Program değerlendirme araştırmasında seçilen yöntemin maliyet ve zaman yönünden uygunluğu önemlidir. Seçilen yöntem etik olmalı; yöntemin güçlü ve zayıf yönleri net bir şekilde belirtilmelidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Maliyet-Yarar Çözümlemesi: Kaynakların etkili kullanıldığından emin olunmalı, tüm harcamalar açıkça belirtilmelidir. Hesap verilebilir, denetime açık bir süreçle değerlendirme gerçekleştirilmelidir. Programın gelişimine katkı sağlayacak sonuçlara odaklanılmalıdır. Süre konusunda tasarruflu davranılmalı, mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırmaya çalışılmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Grup ve Kurum Desteği: Paydaşlarla ilişkiler değerlendirme sürecinde profesyonel seviyede olmalı ve iyi bir iletişim ortamı sağlanmalıdır. Başta yapılan protokol maddelerine titiz biçimde uyulmalı, paydaşların iş rutinleri aksatılmadan, mahremiyetlerine girilmeden değerlendirme çalışması yürütülmelidir. Paydaşların değerlendirmeye ilgili tüm sorularına cevap verilmeli, kaygıları giderilmeli, özenli bir tavır sergilenmelidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Değerlendirme Araştırmasının Yönetimi: Program değerlendirme süreci paydaşların değerlendirmeye ilgili çekincelerine cevap vermeli, yöntem net ve açık olmalıdır. Veri, toplanan tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Uygunluk Standartları

Resmi Sözleşme: Değerlendirme çalışmalarında, değerlendirmenin amacı, yöntemi, veri toplama süreci, aracı ve raporun sunuş tarzı konusunda değerlendirmeciler ile paydaşlar arasında resmi bir uzlaşma olması gerekir. Doktora tezleri yazılırken gerek danışman görüşü gerekse tez izleme sınavları ve tez savunmasındaki öğretim üyelerinin katkıları bu standardın yüksek düzeyde karşılanmasını sağlamaktadır (Yağan, 2019). Üzerinde çalışılan bu değerlendirme araştırması bir doktora tezi olduğundan tezin uygulama süreci, gerekli izinler ve nasıl yayınlanacağına kuralları bellidir.

Etik Kurallara Uygunluk: Paydaşlara, net biçimde haklarının korunacağı açıklanmalı, değerlendirme sonucunun hangi amaçla ve nerelerde kullanılacağı açıkça anlatılmalıdır. Hukuki bir soruna neden olacak davranışlardan kaçınılmalıdır. Gizliliğe özen gösterilmelidir. Değerlendirmenin zarar veren sonuçlar doğurmaması için özenli çalışılmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Adil Değerlendirme: Programın değerlendirilmesinde objektif bir tavır sergilenmeli; güçlü ve zayıf yönleri ölçümler sonucu ortaya konulmalıdır. Programın üstün yönlerinin zayıf yönlerini geliştirmede nasıl kullanılabileceği açıklanmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Şeffaf Raporlama: Değerlendirilen programla ilgili raporda gereken kurallar açıklanmalıdır. Amacı ve içeriğinden net bir şekilde bahsedilmelidir. İncelenen öğretim programını hem destekleyen hem de eleştiren görüşlere yer verilmelidir. Değerlendirmenin sınırlılıkları net bir şekilde belirtilmelidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Sonuçların Açıklanması: Değerlendirme sonuçları eksiksiz olarak yazılı ifade edilmelidir. Sonuçlar ilgili kesimlere ulaştırılmalıdır. Bu çalışmada, değerlendirmeyi yürüten kişi (Berk, 2012) bu süreçlerin hepsini hazırlamıştır. Bununla birlikte, çalışma tamamlanınca, anlaşma sağlanan Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) ilgili biriminin (EARGED) MEB'deki yapısal değişimden kaynaklı var olmadığı fark edilmiştir. Dolayısıyla, sonuçlar hazırlanmasına rağmen taraflar arasındaki protokoldeki şekliyle yukarıdaki göstergeler planlı ve programlı şekilde gerçekleştirilememiştir. Yine de sonuçlar akademik çevrelerde yapılan konferanslarda sunulmuş, hatta bir kitaba dönüştürülerek kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Finansal Uygunluk: Değerlendirmenin gelir-gider bütçesi, değerlendirme için sağlanan finansman kaynakları ve değerlendirme süreci içinde yapılan harcamalar belirtilmeli, gelir

gider bütçesinin raporları değerlendirme raporuna eklenmelidir (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Doğruluk Standartları

Değerlendirilecek Programın Tanımlanması: Programla ilgili farklı kaynaklardan bilgi toplanmalı ve değerlendirilecek program açık, anlaşılır ve soru işaretlerine neden olmayacak şekilde tanımlanmış olmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Durum Çözümlemesi: Programın durumu, kurum, paydaş ve alan yazından toplanan tüm kaynak ve verilerle belirlenmeli. Bağlamın teknik, sosyal, politik, organizasyonel ve ekonomik özellikleri tanımlanmalıdır. Olağandışı durumların kaydı tutulmalı; kişilerin veya grupların kasıtlı olarak veya başka bir şekilde programa müdahale ettiği durumlar kaydedilmelidir. Değerlendirilen programla ilgili paydaşların, programın varlığı, önemi ve kalitesi hakkındaki algılarını tanımlamalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Değerlendirme Araştırmasının Amacının Belirlenmesi: Paydaşların değerlendirme için ne düşündükleri, beklentileri, ihtiyaçları, sonuçları kullanım şekilleri için izlenmeli, kaydedilmelidir. Program değerlendirmede amaçlar, sorular, değerlendirmenin kim için ve neden yapıldığı tanımlanmalıdır. Değerlendirme raporunda/raporlarında değerlendirmenin amaçları ve süreçleri açıklanmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Değerlendirme Araştırmasının Yönteminin Belirlenmesi: Program değerlendirme araştırmasında temel alınan program değerlendirme modeli, deseni, sınırlılıkları, evren ve örnekleme ve veri toplama ve çözümleme yöntem/teknikleri belirlenmiş olmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Veri Kaynaklarının Tanımlanması: Araştırmada kullanılacak veri kaynakları belirtilmelidir. Bilgi kaynakları belgelenmeli ve raporlanmalıdır. Bilgi kaynaklarını seçmek için kullanılan ölçütler ve yöntemler belgelenmeli, gerekçelendirilmeli ve raporlanmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği: Program değerlendirme çalışmasıyla ortaya çıkan bilginin güvenilir olması son derece önemlidir. Bu çalışmalarda hangi güvenilirlik testinin niçin kullanıldığı ve elde edilen katsayıların ne olduğu açıkça aktarılmalıdır. Gerekmesi halinde uzman yardımı alınmalıdır. Yeni geliştirilen bir ölçme aracı kullanılacak ise pilot çalışma

yapılmalı ve ayrıntılar paydaşlar ile paylaşılmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Verilerin Çözümlemesi: Nicel verileri çözümlmek için uygun nicel; nitel verileri çözümlmek için uygun nitel veri çözümlme teknikleri kullanılmalıdır. Veriler tablo, grafik vb. görsellerden yararlanarak sunulmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Sonuçların Gerekçelenirilmesi: Program değeriendirme araştırması sorularının yanıtları açıklanmalı, sonuçlar doğrutusunda önerilerde bulunulmalıdır. Sonuçlar doğrudan değeriendirme sorularına odaklanmalıdır. Değeriendirme yöntemleri ve bulguları doğru bir şekilde yorumlanmalı; sonuçlar geçerli zaman dilimleri, bağlamlar, amaçlar ve faaliyetlerle sınırlandırılmalıdır. Her sonucu destekleyen bilgi sunulmalıdır (Joint Committee Program Evaluation Standards, 1999).

Berk'in (2012) araştırması ile ilgili meta-değeriendiricilere yaptığı sunum sonrasında; meta-değeriendiricilerden kendileriyle önceden paylaşılan, Türkiye İçin Program Değeriendirme Standartlarının yer aldığı bir 5'li derecelendirme ölçeği doldurmaları istenmiştir. Bu ölçekte uzmanlar her göstergenin yeterliliğine ilişkin yargılarını beş düzeyden birini seçerek belirtmişlerdir. Standartların puanlanması; 1: Zayıf, 2: Orta, 3: İyi, 4: Çok iyi, 5: Mükemmel şeklindedir.

Veri Analizi

Nicel yöntemde betimsel istatistik ile verilerin yüzdeleri belirlenmiş. Ayrıca meta-değeriendirme formülasyonu kullanılarak yapılan değeriendirme çalışmasının standartları karşılama düzeyinin ne olduğu saptanmıştır. Meta-Değeriendirme Formülü:

Toplam Puan = ("Orta" diyenlerin sayısı) *1 + ("İyi" diyenlerin sayısı*2) + ("Çok İyi" diyenlerin sayısı *3) + ("Mükemmel" diyenlerin sayısı*4)Standardı Karşılama Düzeyi = Toplam Puan ÷(Katılımcı sayısı*4) *100

Bu formüle göre, çıkan sonuçlar aşağıdaki aralıklarda değeriendirilmiştir (Yüksel, 2010).

4.20-5 arası (%84-%100) "Mükemmel"

3.40-4.19 arası (% 68 - % 83.9) "Çok İyi"

2.60- 3.39 arası (% 52- % 67.9) "İyi"

1.80- 2.59 arası (% 36 - % 51.9) "Orta"

1.00 -1.79 arası (% 20- %35.9) "Zayıf"

NA- Herhangi bir puan verilmemiş

Bulgular

Yararlık Standardı

Berk'in (2012) çalışmasının meta-değerlendirmesine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Program Değerlendirme standartlarından birincisi olan Yararlılık (Utility) Standardını ve onun alt standartlarını karşılama düzeyleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin Yararlık Standardını Karşılama Düzeyi

Alt Standartlar	(%)	Düzeyi
Paydaşların Tanımlanması	97.2	Mükemmel
Değerlendirici Yeterliği ve Güvenirliği	100	Mükemmel
Verilerin Kapsamı ve Seçimi/Yararlılığı	100	Mükemmel
Raporun Kapsamlılığı ve Anlaşılabilirliği	97.2	Mükemmel
Sonuçların Yararlılığı/Etkisi	97.2	Mükemmel

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Paydaşların Tanımlanması* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Paydaşların Tanımlanması standardını karşılama düzeyi %97,2 (*mükemmel*)'dir.

Meta-değerlendiricilerin hepsi yapılan değerlendirme çalışmasının *Değerlendirici Yeterliği ve Güvenirliği* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre Değerlendirici Yeterliği ve Güvenirliği standardını karşılama düzeyi %100, yani *mükemmeldir*.

Meta-değerlendirme çalışmasına katılan değerlendiricilerin hepsi *Verilerin Kapsamı ve Seçimi/Yararlılığı* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplamalara göre bu standardı karşılama düzeyi %100 ile *mükemmeldir*.

Çalışmaya katılan değerlendiricilerden sekiz tanesi *Raporun Kapsamlılığı ve Anlaşılabilirliği* standardını *mükemmel* olarak belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan

hesaplamalara göre değerlendirilen program değerlendirme çalışmasının Raporun Kapsamlılığı ve Anlaşılabilirliği standardını karşılama düzeyi %97,2 ile *mükemmel* düzeydedir.

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi *Sonuçların Yararlılığı/Etkisi* Standardınının karşılama düzeyini *mükemmel* olarak belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplamalara göre değerlendirilen program değerlendirme çalışmasının *Sonuçların Yararlılığı/Etkisi* standardını karşılama düzeyi %97,2'dir.

Dokuz meta-değerlendiricinin görüşlerine göre, Meslek ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin Değerlendirmesinin Yararlılık Standartlarını karşılama düzeyi ortalama tüm alt standartlara verilen 4.68 puan ile %93.6 *mükemmel* olarak bulunmuştur.

Yürütülebilirlik Standardı

Program Değerlendirme standartlarından ikincisiolan Yürütülebilirlik (Feasibility) Standardını ve onun alt standartlarını karşılama düzeyleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin Yürütülebilirlik Standardını Karşılama Düzeyi

Alt Standartlar	(%)	Düzeyi
Uygun Yöntemler	75	Çok İyi
Grup ve Kurum Desteği	94.4	Mükemmel
Maliyet-Yarar Çözümlemesi	33.3	Zayıf
Değerlendirme Araştırmasının Yönetimi	97.2	Mükemmel

Meta-değerlendiricilerden üç tanesi yapılan değerlendirme çalışmasının *Uygun Yöntemler* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olarak belirtirken, üç tanesi *çok iyi*, iki tanesi *iyi* ve bir tanesi de *orta* olarak belirtmiştir. Yapılan hesaplamalar sonrası değerlendirme çalışmasının *Uygun Yöntemler* standardını karşılama düzeyi %75 ile *çok iyidir*.

Meta-değerlendiricilerden yedi tanesi yapılan değerlendirme çalışmasının *Grup ve Kurum Desteği* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu söylerken, bir tanesi *çok iyi* ve biri de *iyi* olarak belirtmiştir. Hesaplamalar sonrasında yapılan değerlendirme çalışmasının *Grup ve Kurum Desteği* standardını karşılama düzeyi %94.4 *mükemmel* olarak belirlenmiştir.

Meta-değerlendiricilerden bir tanesi yapılan değerlendirme çalışmasının *Maliyet-Yarar Çözümlemesi* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken, iki tanesi *iyi*,

dördü *orta* ve iki tanesi *zayıf* olarak belirtmiştir. Yapılan hesaplamalara göre, değerlendirme çalışmasının Maliyet-Yarar Çözümlemesi standardını karşılama düzeyinin %33.3 *zayıf* olduğu saptanmıştır.

Meta-değerlendirmeye katılanlardan yedi tanesi yapılan çalışmanın *Değerlendirme Araştırmasının Yönetimi* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olarak belirtirken, bir tanesi *çok iyi*, bir tanesi de *iyi* olarak belirtmiştir. Hesaplamalar sonucunda, yapılan değerlendirme çalışmasının Değerlendirme Araştırmasının Yönetimi standardını karşılama düzeyi %97,2 ile *mükemmel* olarak belirlenmiştir.

Dokuz meta-değerlendiricinin görüşlerine göre, Meslek ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin Değerlendirmesinin *Yürütülebilirlik* Standartlarını karşılama düzeyi ortalama tüm alt standartlara verilen 3.91 puan ile %78.2 *çok iyi* olarak bulunmuştur.

Uygunluk Standardı

Program Değerlendirme standartlarından üçüncüsü olan Uygunluk (Propriety) Standardını ve onun alt standartlarını karşılama düzeyleri aşağıdaki Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin Uygunluk Standardını Karşılama Düzeyi

Alt Standartlar	(%)	Düzeyi
Resmi Sözleşme	94.4	Mükemmel
Etik Kurallara Uygunluk	97.2	Mükemmel
Adil Değerlendirme	97.2	Mükemmel
Şeffaf Raporlama	97.2	Mükemmel
Sonuçların Açıklanması	88.8	Mükemmel
Finansal Uygunluk	9.4	Zayıf

Dokuz meta-değerlendiriciden yedi tanesi yapılan çalışmasının *Resmi Sözleşme* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken, iki tanesi *çok iyi* olarak belirtmiştir. Hesaplamalardan elde edilen sonuca göre, yapılan değerlendirme çalışmasının Resmi Sözleşme standardını karşılama düzeyi %94.4 ile *mükemmel* olarak saptanmıştır.

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Etik Kurallara Uygunluk* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Etik Kurallara Uygunluk standardını karşılama düzeyi %97,2 ile *mükemmel* olarak belirlenmiştir.

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Adil Değerlendirme* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi çok iyi olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Adil Değerlendirme standardını karşılama düzeyi %97,2 ile *mükemmel* olarak saptanmıştır.

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Şeffaf Raporlama* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Şeffaf Raporlama standardını karşılama düzeyi % 97,2 ile *mükemmel* olarak belirlenmiştir.

Meta-değerlendiricilerden beş tanesi yapılan değerlendirme çalışmasının *Sonuçların Açıklanması* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olarak görmüş, dört tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Hesaplamalar sonucunda yapılan değerlendirme çalışmasının *Sonuçların Açıklanması* standardını karşılama düzeyinin %88,8 *mükemmel* olduğu saptanmıştır.

Meta-değerlendiricilerden yedi tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Finansal Uygunluk* standardını karşılama düzeyinin *zayıf* olduğunu belirtirken bir tanesi çok iyi olduğunu belirtmiştir. Bir değerlendirmeci de hiçbir göstergeye cevap vermemiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Finansal Uygunluk standardını karşılama düzeyi %9.4 *zayıf* olarak belirlenmiştir.

Dokuz meta-değerlendiricinin görüşlerine göre, değerlendirme çalışmasının *Uygunluk* Standartlarını karşılama düzeyi ortalama tüm alt standartlara verilen 4.06 puan ile %81.2 *çok iyi* olarak bulunmuştur.

Doğruluk Standardı

Program Değerlendirme standartlarından dördüncüsü olan Doğruluk (Accuracy) Standardını ve onun alt standartlarını karşılama düzeyleri aşağıdaki Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 4. Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin Doğruluk Standardını Karşılama Düzeyi

Alt Standartlar	(%)	Düzeyi
Değerlendirilecek Programın Tanımlanması	97.2	Mükemmel
Durum Çözümlemesi	97.2	Mükemmel
Değerlendirme Araştırmasının Belirlenmesi	100	Mükemmel
Amacının		

Değerlendirme Araştırmasının Belirlenmesi	Yönteminin	100	Mükemmel
Veri Tanımlanması	Kaynaklarının	100	Mükemmel
Verilerin Güvenirliği	Geçerliği ve	97.2	Mükemmel
Verilerin Çözümlemesi		100	Mükemmel
Sonuçların Gerekçelenirilmesi		100	Mükemmel

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Değerlendirilecek Programın Tanımlanması* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Değerlendirilecek Programın Tanımlanması standardını karşılama düzeyi %97,2 *mükemmel*dir.

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Durum Çözümlemesi* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Durum Çözümlemesi standardını karşılama düzeyi %97,2 *mükemmel*dir.

Meta-değerlendiricilerin tamamı yapılan değerlendirme çalışmasının *Verilerin Kapsamı ve Seçimi/Yararlılığı* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre Verilerin Kapsamı ve Seçimi/Yararlılığı standardını karşılama düzeyi *mükemmel* %100'dür.

Meta-değerlendiricilerin tamamı yapılan değerlendirme çalışmasının *Değerlendirme Araştırmasının Yönteminin Belirlenmesi* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre Değerlendirme Araştırmasının Yönteminin Belirlenmesi standardını karşılama düzeyi *mükemmel* %100'dür.

Meta-değerlendiricilerin tamamı yapılan değerlendirme çalışmasının *Veri Kaynaklarının Tanımlanması* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre Veri Kaynaklarının Tanımlanması standardını karşılama düzeyi *mükemmel* % 100'dür.

Meta-değerlendiricilerden sekiz tanesi, yapılan değerlendirme çalışmasının *Verilerin Geçerliği ve Güvenirliği* standardını karşılama düzeyinin *mükemmel* olduğunu belirtirken bir tanesi *çok iyi* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre çalışma Verilerin Geçerliği ve Güvenirliği standardını karşılama düzeyi % 97,2 *mükemmel*dir.

Değerlendirmecilerin tamamı yapılan değerlendirme çalışmasının *Verilerin Çözümlemesi* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olduğunu belirtmiştir. Yapılan hesaplama göre Verilerin Çözümlemesi standardını karşılama düzeyi % 100 *mükemmel*dir.

Dokuz meta-değerlendiriciden beş tanesi yapılan değerlendirme çalışmasının *Sonuçların Gerekçelenendirilmesi* standardını karşılama düzeyini *mükemmel* olarak belirtmiştir. Dört değerlendirme de hiçbir göstergeye cevap vermemiştir. Tabloda uygulanamaz (Not Applicable-NA) olarak belirtilen değer hesaplama alınmamıştır. Hesaplamalara göre yapılan değerlendirme çalışmasının *Sonuçların Gerekçelenendirilmesi* standardını karşılama düzeyi *mükemmel* %100'dür.

Meta-değerlendiricilerin görüşlerine göre, çalışmanın Doğruluk Standartlarını karşılama düzeyi ortalama tüm alt standartlara verilen 4.92 puan ile %98.4 *mükemmel* olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Yapılan meta değerlendirmeye göre Berk'in (2012) doktora tezi olarak sunduğu Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanan Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesinin *Yararlık Standartlarını* karşılama düzeyi "Mükemmel (93.6%)" olarak bulunmuştur. Bu sonuç, Yağan (2019), Akıncı ve Köse (2022) ve Yaşar, vd'in (2005) yaptıkları meta değerlendirme çalışmalarında da yararlılık standardı büyük ölçüde karşılanan bir standart olarak belirtilmektedir. Bu benzerlikler dikkate alındığında Türkiye'de yapılan değerlendirme çalışmalarının yararlılık standardını büyük oranda karşıladığı söylenebilir.

Yapılan meta-değerlendirmeye göre Berk'in (2012) çalışmasının *Yürütülebilirlik Standartlarını* karşılama düzeyi "Çok İyi (78.2 %)" dir. Genel değerlendirmenin yanı sıra, bu standarttaki "maliyet- yarar çözümlemesi" alt başlığı yeterli derecede uygun bulunmamış ve "zayıf" düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Benzer sonuçlar alan yazındaki diğer çalışmalarda da göze çarpmaktadır ve diğer çalışmalarda da değerlendirme sürecinde herhangi bir hizmet alımı var mı, harcamalar yüksek mi ve nasıl karşılanmış gibi öğeler açıklanmamıştır (Yağan, 2019; Akıncı ve Köse, 2022; Yaşar ve diğerleri,2005). Maliyet-yarar çözümlemesi standardının karşılanma düzeyinin *zayıf* olmasında Türkiye'de programların merkezden hazırlanmasının (Talim Terbiye Kurulu, 2022) aynı kazanımlar için farklı programların olmamasının etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışmanın *Uygunluk Standartlarını* karşılama düzeyi “Çok İyi (81.2 %)” dir. Bu sonuç, alan yazındaki diğer çalışmalarda bu çalışmadaki gibi *çok iyi* sonucunu vermemiş; Yağan (2019) meta-değerlendirmesini yaptığı değerlendirme çalışmalarının raporlarının beklenen kalitede bir değerlendirme ortaya koyamadıkları; mevcut programlar hakkında bir karara varmaya katkı sağlamadıkları eleştirisini yapmıştır. Berk’in (2012) çalışması bu anlamda ilgilendiği konu alanına katkı sağlayacak ölçüde net ve anlaşılır sonuçlar belirlemiş ve bu sonuçları kitaplaştırarak tüm paydaşlara açık hale getirmiştir. Sadece bu standartın alt başlıklarından “finansal uygunluk” standardına uygunluk tespit edilememiştir. Raporda gelir-gider bütçesi, değerlendirme için sağlanan finansman kaynakları ve değerlendirme süreci içinde yapılan harcamalar belirtilmemiştir. Bu sorun meta değerlendirmesi yapılan diğer çalışmalar için de geçerlidir (Yaşar ve diğerleri, 2005; Yağan, 2019; Akıncı ve Köse, 2022). Türkiye’de yapılan değerlendirme çalışmalarının genelde akademik amaçlarla yapılmasının, dolayısıyla finansal olarak destekleyen bir kurumun olmamasının bu sonuçta etkili olduğu düşünülebilir.

Meta değerlendirmeye göre Berk’in (2012) çalışmasının *Doğruluk Standartlarını* karşılama düzeyi “Mükemmel (98.4 %)” dir. Alan yazında tez olarak sunulan tüm değerlendirmelerin meta değerlendirmelerinde sonuç benzerlik göstermektedir.

Alan yazın taramasında meta değerlendirme çalışmasının özellikle ülkemizde yeteri kadar yapılmadığı gözlemlenmiştir. Türkiye’de ismi “meta-değerlendirme” olan tez veya makalelerde meta analiz ve meta sentez kavramları ile daha çok karşılaşmıştır. Bu da meta-değerlendirme ile ilgili bir kavram kargaşası olduğu izlenimi doğurmuştur.

Öneriler

Araştırma Önerisi

*Berk’in (2012) değerlendirmesinin, karar vericiler tarafından da değerlendirilmesinin yapılması önerilmektedir.

*Yapılan değerlendirme çalışmalarının meta-değerlendirmesinin yapılması elde edilen sonuçların güvenilirlik ve kullanılabilirliğini artıracaktır. Ayrıca değerlendirmenin de yararlık, uygunluk, yürütülebilirlik ve uygulanabilirlik özelliklerinin gözden geçirilmesini sağlayacaktır.

Araştırmacılar için Öneriler

*Yapılan benzer bir çalışmada meta değerlendirmecilerin, bu süreci daha önce deneyimlemiş heterojen bir uzman gruptan oluşması,

*Meta değerlendirme yapacak uzman grubun; tüm standartları, alt standartları ve göstergeleri aynı dili konuşmak adına detaylı bir şekilde incelemeleri için birkaç kere bir araya gelmelerini sağlayan toplantılar düzenlenmesini,

*Program değerlendirme yapacak değerlendiricilere maliyet-yarar çözümlemesi ve finansal uygunluk standartlarını da raporlarında belirtmeleri,

*Yapılacak değerlendirme çalışmalarından önce program değerlendirme standartlarının incelenerek değerlendirme çalışmalarına yön verilmesi, proaktif meta-değerlendirme yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Akıncı, M., & Köse, E. (2022). A Meta-Evaluation Research Teacher Training Programs in Turkey. *International Journal of Prograssive Education* (18), s. 4.
- Berk, Ş. (2012). *Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanan Modüler Sistemin Provus'un Farklar Modeli ile Değerlendirilmesi*. (Doktora tezi) www.tez.yok.tr. (312610)
- Berk, Ş. (2018). *Modüler Sistemin Değerlendirilmesi: Modüler Sistem, Program Değerlendirme, Mesleki ve Teknik Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2006). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1993). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayıncılık.
- Fitzpatrick, J., Sanders, J., & Worthen, B. (2004). *Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines*. Boston: Pearson.
- Scriven, M. (1991). *Evaluation Thesaurus (4.Edition ed.)*. California: Sage Publication.
- Stufflebeam, D., & Shinkfield, A. (2001). *Evaluation theory, models and applications*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Talim Terbiye Kurulu. (2022). *Öğretim Programları*. www.mufredat.meb.gov.tr.
- The Joint Committee Standarts for Education Assessment. (1994). *Legancychecklists*. www.wmich.edu.

- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Yayıncılık.
- Yağan, S. (2019). Program Değerlendirme Alanında Yayımlanmış Doktora Tezlerinin Meta Değerlendirmesi (2015-2018). *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(16).
- Yaşar, S., Köse, N., Girmen, P., & Anagun, S. (2005). The Meta-Evaluation of Teacher Training Programs for elementary Education in Turkey. (M. Cooper, Dü.) s. 498.
- Yüksel, İ. (tarih yok). *Türkiye için Profram Değerlendirme Standartları Oluşturma Çabası*. (Doktora Tezi) www.tez.yok.gov.tr (226343)